

LEPPÄVIRRAN KANSAKOULUN KEHITYS 1800-

LUVUN VIIMEISILLÄ VUOSIKYMMENILLÄ.

J. H. Ollikainen.

Mieliala kansakoulua kohtaan muuttuu suopeaksi.

KOULU JA MENNEISYYS-vuosikirjan 5:nnessä numerossa on kerrottu, kuinka ensimmäisten kansakoulujen perustamista Leppävirralla laajoissa piireissä vastustettiin. Niiden aikaansaaminen onkin katsottava muutamien valistuneitten kansalaisten ansioksi. Kun kirkonkylän poika- ja tyttökansakoulut olivat toimineet kymmenisen vuotta, tapahtui n.s. rahvaan mielialassa suuri muutos. Huomattiin, ettei kansakoulu vielä tee sitä käyneistä herroja, mutta sen käyneet omaavat taitoja, jotka ovat tarpeellisia talonpoikienkin jokapäiväisessä elämässä. Alettiin käsittää kansakoulun tuottama hyöty. Eräissä tapauksissa saatettiin sitä liioitellakin. Mutta kieltämättömänä tosiasiana alettiin käsittää, että kansakoulun käyneet lapset älyn kehityksen ja käytöstarpeiden puolesta erosivat yleensä edukseen niistä, joilla ei ollut tilaisuutta kansakoulun käymiseen. Varakkaammat ihmiset tahtoivatkin siksi lapsilleen tämän edun. Mutta suuria vaikeuksia oli sen saavuttamisessa. Lapsen kotoa pois lähettäminen kirkonkylään kysyi vaivoja ja varoja. Söpivista koulukortteereista oli puutetta, eikä kirkonkylän kansakouluissa olisi ollut tilaakaan niin monelle lapselle kuin heidän kouluntarve olisi vaatinut. Poikakansakouluun oli syksyllä 1881 otettu lisäopettaja, koska oli havaittu, "että opilaita olisi enemmän kouluun tulevia kuin sinne ny-

kyisin saattaa ottaa, ja että oppilaat ylimalkain ovat niin vähän edistyneitä, ettei heitä senkään vuoksi taida ylhäisempään kansakouluun ottaa". Koulujen alkaessa syksyisin pidettiin johtokunnan ja lasten vanhempain läsnäollessa sisäänpääsötutkinto, jossa vaadittiin selvää sisälukua, tutkittiin lasten opinhalua ja ehkä vielä muutakin. Tällaisessa tutkinnossa moni kouluun pyrkivä hyljättiin. Moneltakin koulunsa alkaneelta jäi koulunkäynti kesken siinä esiintyvien suurien vaikeuksien takia. Näistä syistä alettiin kirkonkylää kauempana asuvien kesken kaivata kansakoulua omaan kylään tai ainakin vähän lähemmäksi sitä. Yleisellä verotuksella kannettavia menojakaan ei säikähdetty enää. Kansakoulujen perustamista kannattivat nyt ei ainoastaan "herrasväki", vaan myös varsinainen kansa. Tämä kehitys tulee näkyviin jo 1880-luvulla, kun Leppävirran Kurjalanrannan kansakoulua perustettiin.

Kurjalanrannan kansakoulun perustaminen.

Kurjalanrannan kylä 1880-luvulla ei liene ollut Leppävirran takapajuisimpia kyliä nimestään huolimatta. Se oli Leppävirran itäosassa ainoa kylä, jonne johti kunnollinen maantie. Sieltä voitiin päästä kuntakokouksiin sekä kesällä että talvella. Siellä näyttääkin olleen eräitä aikaansa seuraavia isäntämiehiä. Vielä kauempana kirkonkylästä, Suvasveden takana olivat Näädänmaan ja Haapamäen kylät. Siellä asui m.m. ruununvouti Otto Lundson, joka tehokkaasti otti osaa sen ajan kunnalliseen elämään. Heidän keskuudessaan lienee herännyt kysymys kansakoulun saamiseksi Leppävirran itäosaan. Kuntakokouksen pöytäkirja marraskuun 5:n neltä päivältä 1882 kertoo:

"Koska huomaittu on, että kunnan nykyiset kansakoulut ovat riittämättömät sekä hankalalla tilalla kaukaisempain pohjakuntain lapsille, niin eräiden kuntalaisten kehoituksesta kysyttiin, jos kunta rupeaisi perustamaan eri

kansakoulua joko Hirvolanlahden tienoille Kurjalan kylässä tahi Näätänmaahan; niin annettiin tämän johdosta kuntakokoukselle Herra Ruununvoudilta Otto Lundsonilta tullut kirjallinen lause asiassa, josta luettaessa havaittiin, että mainittu Herra Ruununvouti ehdotteli, eikö kunta suostuisi siihen, että koska Näätänmaahan piakkoin tulee rakennettavaksi rukoushuone, se puoli kunnasta rakentaisi rukoushuoneen kanssa yhdistetyn kouluhuoneen, jota vastaan ehdotteli kunnan muut huoneukset rakentaa, joten siis koulu perustettaisiin Näätänmaahan. Tämän johdosta syntyi vilkas keskustelu, jolloin useat puhujat esittelivät koulun tärkeyttä ynnä muita asiaan koskevia suhteita, joten asia saatua kaikin puolin valaistuksi kuntalaisilta yksimielisesti hyväksyttiin ja myöskin sen johdosta päätettiin, että kansakoulu rakennetaan; mutta mitä asemaan tuli, niin kuntalaiset siitä uudelleen keskusteltua päättivät, että koulun paras asema olisi Kurjalan suuri kylä eli Hirvolanlahden seutu, joten koulu päätettiin sijoittaa sinne." Tämän koulun asioita valvomaan valittiin "komitea", johon tulivat rovasti J. J. Rahm, opettaja Pentti Karjalainen, kirkonmiehet Ville Kröger ja Antti Savolainen Kurjalasta sekä Mikko Kauhainen Näädänmaasta ja kauppias Pekka Kansanen kirkonkylästä. Rovasti Rahm valtuutettiin valtioavun hakijaksi. Vielä päätettiin, että koulu tulisi olemaan "sekakoulu eli yhteinen pojille ja tytöille".

Ruununvouti Lundson valitti koulun sijoituksen suhteen kuvernööriin, mutta valitusta ei otettu huomioon.

Kuntakokouksen valitsema toimikunta kokoontui valituksen johdosta vasta seuraavana kesänä heinäkuussa Kurjalanrannan kylään. Keskusteltaessa tultiin "yksimielisesti siihen ajatukseen, että on yksintein perustettava sekä poika- että tyttökansakoulut, jotka sijoitetaan samaan rakennukseen, sillä molemmat ovat yhtä tarpeelliset perustaa". Koulun paikaksi saatiin pieni maatila 1000 markan hinnalla. Siihen esitettiin rakennettavaksi

kouluhuoneusto, yhtä suuri kuin poikakansakoulu kirkolla, opettajille kullekin kaksi kamaria ja keittiön käsittävät asunnot. Koulun maatala esitetään opettajan hallittavaksi ja viljeltäväksi ehdolla, että opettaja maksaa tilasta menevät verot ja antaa opettajattarelle kahden mittatynnörin alan peltomaata ja lehmän laitumen. Koulun rakentaminen ja ylläpito esitettiin manttaalikassan kustannettavaksi, mutta opettajain palkat, valo, lämmin ja opettajattaren lehmän heinät jäisivät veroäyrikassan kannettavaksi. Opettajain palkoiksi esitettiin 1000 mk, josta 600 mk miesopettajalle ja 400 mk naisopettajalle. Tämä toimikunnan esitys kuntakokouksessa tuli hyväksytyksi ilman riitoja, ja rovasti Rahm haki näillä perusteilla valtioavun. Senaatin päätös koulun perustamisesta on päivätty toukokuun 2. päivänä 1884, ja siinä mainitaan edellä esitetyt opettajille tulevat palkkaedut. Rakennustyön suorittaa urakalla vähän yli 13000 markan hinnalla kauppias H. Itkonen. Rakennustyön valvojana oli kirkonmies Ville Kröger Kurjalasta. Työ ei tullut oikein kunnollista, joten urakoitsija sai maksaa jälkeensä suoritettut korjaukset.

Kurjalanrannan kansakoulun alkuvuodet.

Kurjalanrannan kansakoulun vihkiminen tapahtui opettajatar Hanna Koposen kertomuksen mukaan elokuun viimeisenä päivänä 1885. Tilaisuus muodostui juhlallisuudeksi, jommoista luonnollisesti ei oltu ennen paikkakunnalla vietetty. Jo edellisenä päivänä alkoi kokoontua väkeä pitäjän eri puolilta Kurjalanrannan kylään. Juhlapäivän aamuna oli koulun pihamaalla niin suuri ihmisjoukko, että epäiltiin sen mahtumista kouluhuoneisiin. Kun koulun ovet avattiin, niin paljon niihin mahtuikin. Olihan siinä kaksi avaraa koulusalaa rinnatusten, suuret ovet auki välillä. Koulusalien kahden puolen olivat opettajain huoneet ja eteiset. Kaikki saivat täytensä ja osa

kuunteli avonaisten ikkunain takana pihamaalla. Koulun juhlallisen vihkimisen toimitti pastori Josef Holmström. Tilaisuudessa puhui tarkastaja A. G. Hovilainen kauniisti koulutyöstä ja sen merkityksestä. Opettaja K. V. Raunio oli tuonut Sorsakoskelta entisestä koulupaikastaan laulukuoron, jonka neliääniset lauluesitykset tähän aikaan herättivät suurta huomiota harvinaisuutensa takia. Tuskin monikaan oli kuullut ennen semmoista laulua. Päivän ohjelma tarjosi sen ajan herkkiin ihmisten mieliin erittäin paljon uutta, ennen kokemattomaa. Niissä heräsi aavistuksia henkisesti kirikkaammasta tulevaisuudesta Kurjalanrannalla. Vihkimistilaisuus jätti epäilemättä osanottajiin unhoittumattoman muiston.

Koulun vihkimistilaisuudessa toimeenpantiin oppilasten sisäänkirjoitus. Siinä merkittiin koulun oppilaiksi 63 poikaa ja 33 tyttöä. Näiden lisäksi liittyi kouluun samana päivänä neljä kiertokoulunopettajakokelasta, jotka opettaja Raunio oli aikaisemmin valmistanut tietopuolisesti. Hänellä oli oikeus pitää kiertokoulunopettajain valmistuslaitosta. Nämä kokelaat saivat harjoitella opettamisen taitoa koulun ensimmäisellä ja toisella vuosiosastoilla. Tämä viimeksi mainittu toiminta oli järjestetty kaikin puolin Koulutoimen Ylihallituksen kiertokirjeen 31. 10. 1879 mukaisesti.

Näin alkoi työ Kurjalanrannan kansakoulussa täysin huonein ja nuorten, lahjakkaiden opettajain sitä johtaessa. Omasta kokemuksestani voin sanoa, että hyvää työtä siinä koulussa on tehty. Olen ollut yhden vuoden sen koulun oppilaana. En tosin aivan koulun alkuvuosina, mutta kuitenkin toisena opettajana yli 40 vuotta toimineen Hanna Koposen parhaina elinvuosina. Opettaja K. V. Raunion työ Sortavalan seminaarin harjoituskoulun opettajana on laajemmaltakin tunnettu. Samoin hänen lähdettyään kaksi vuotta opettajana toimineen Frans Junttilan työ on tunnettu Rauman seminaarin harjoituskoulun opettajana. Lukuv. 1895—96 hoitaa miesopettajan virkaa yli-

oppilas, sittemmin Paltamon kappalainen, Viljam Hirvonen ja lukuvuosina 1896—98 on samassa toimessa ylioppilaskokelas Aleksanteri Salminen, joka sittemmin toimi lähes kolme vuosikymmentä Leppävirran Näädänmaan kansakoulun opettajana. Vuodesta 1898 lähtien on ollut yli neljäkymmentä vuotta saman viran hoitajan Juuso Nyyssönen. Koulun alkuvuosina koulunäyttelyissä herättivät tämän koulun näytteet erikoista huomiota. Palkintoja niistä koulu sai m.m. Venäjältäkin. Vanhin veljeni, joka oli oppilaana Raunion aikana, toi koulusta kotiin hienoja käsitöitä, että harvoin kansakouluissa nykyisinkään saadaan aikaan. Sellaisina mainitsen hienosti kiilloitetun kirjelippaan, höyliä ja hienoja harjatoita, jotka vaativat jo melkoista ammattitaitoa. Opettaja Raunio olikin kuuleman mukaan parin vuoden aikana Mäkisen ammattikoulussa Sortavalassa tutustunut käsityötaidon salaisuuksiin. Myöskin sen ajan piirustukset Kurjalanrannan kansakoulussa olivat erikoisia. Yläosastoilla kullakin oppilaalla oli piirustusvälinelaatikko, jossa olivat hyvät tushipiirustusvälineet, heillä oli vielä piirustuslauta ja kulmaviivottimet. Mittakaavan mukainen projektiopiirustus näyttää liittyneen käsityöopetukseen. Rakennuspiirustustakin harjoitettiin. Niinpä piirustuksien joukossa olivat talon sivu- ja päätykuvat, läpyleikkauskuva ja joitakin yksityiskohtia esittäviä kuvia. Kuvat olivat siististi vesivärillä väritetyt. Työ oli tehty millimetrin tarkkuudella. Vuonna 1890 piti opettaja Raunio asianomaisella luvalla 5-viikkoiset käsityökurssit kansakoulunopettajille. Niiden tarkoitus oli tutustuttaa opettajia Kurjalanrannan käsityö- ja piirustusopetukseen. Osanottajia oli vain viisi. Eräessä Moskovon maatalous- ja käsiteollisuusnäyttelyssä oli keisari kiinnittänyt huomiotansa Kurjalanrannan kansakoulun piirustuksiin ja käsitöihin. Hän nähtävästi oli lausunut halunsa tutustua lähemmin tämän koulun suorituksiin. Sellainen tilaisuus hänelle valmistettiin. Eräessä kuvitetussa tilapäisjulkaisussa kerro-

taan keisari Aleksanteri III:n käynnistä Suomessa ja siinä mainitaan hänen Lappeenrannassa käydessään tutustuneen myös Kurjalanrannan kansakoulun käsityöopetukseen. Asia oli niin, että opettaja Raunio sai määräyksen valita muutamia oppilaitaan ja lähteä heidän kanssaan Lappeenrantaan. Pojat puettiin samanmukaisiin puihin. Käsityövälineet, höyläpenkkejä ja lautoja myöten, otettiin omasta koulusta mukaan. Ainakin 5 poikaa ja opettaja lähtivät näin matkalle. Keisarin tulo taisi myöhästyä jonkin verran, koska matkalla viivytettiin pari kolme viikkoa. Keisari sai omin silmin nähdä Kurjalanrannan kansakoulupojat työssä. Erityisenä luottamuksen osoituksen koulun pätevyydestä pidettiin alkuaijoina jatkokurssien järjestämislupaa. Määrärahoja tarkoitukseen oli niukalti. Kurjalanrannan kansakoulu sai aina rahat sellaiseen. Myöskin kiertokoulunopettajain valmistusoikeus oli samanlainen luottamustoimi. Kiertokouluseminaari toimi Kurjalanrannalla koko sen ajan, jonka opettaja Raunio siellä oli, nimittäin 7 vuotta. Siis verrattain pitkän ajan. Kiertokoulunopettajiksi aikoville antoi hän ensin 6-viikkoisen tietopuolisen opetuksen ja sen jälkeen he saivat kokelaina yhden lukukauden ajan harjoitella opetusta koulun alemmilla osastoilla. Tästä kiertokouluseminaarista sai päästötodistuksen 56 henkilöä, miehiä ja naisia. Useat heistä ovat valmistuneet myöhemmin kansakoulunopettajiksi joko erioikeustietä tai seminaarin käytyään. Toiset heistä ovat tulleet laajemmaltiinkin tunnetuiksi. Mainioin tästä parvesta lienee kirjailija Kauppi-Heikki.

Saamaisten ja Paukarlahden kansakoulut perustetaan

Leppävirran kunnan alueella olivat Varkauden ja Soraskosken tehtaot perustaneet omat yksityiset kansakoulunsa ja hoitaneet ne kokonaan omilla varoillaan. Tämän lisäksi ottivat mainitut tehtaot osaa kunnan kasvaviin

kansakoulumenoihin. Varkauden tehtaan omistajien anottua oikeutta erota omaksi koulupiiriksi, suostuu kuntakokous 1885 siihen, että Varkauden tehdasalue muodostaa eri koulupiirin, jonka alueella asuvat vapautetaan Leppävirran kunnan kansakoulumenoista. Sorsakosken tehdasalue erotetaan eri koulupiiriksi 1889. Nämä päätökset antoivat aiheen pitäjän eri kulmakunnille pyrkiä omaksi erityiseksi koulupiiriksi. Kurjalarannan kansakoulun perustaminen pitäjän itäosaan v. 1885 oli herättänyt samoja ajatuksia, jotka nyt Sorsakosken väkisen erottua saivat lisävauhtia. Leppävirran koulujen innokas puuhaaja Pekka Kansanen omisti Paukarlahden kylässä maataloja ja Oravikosken pienen sahalaitoksen. Hän yhdessä paukarlahtelaisten kanssa 1889 anoo kuntakokoukselta, että kunta joko perustaisi kansakoulun Paukarlahteen tai eroittaisi sanotun kyläkunnan erityiseksi koulupiiriksi. Kuntakokous hylkää anomuksen. Paukarlahtelaiset valittavat asiassa kuvernööriin. Ajanolojen kuvauksena ansainnee tämä asia tulla kerrotuksi tarkemmin. Kunta selityksessään koettaa puolustaa edellämainittua kantaansa. Olihan aihetta uskoa, että joka puolella kuntaa olettaisiin vaatia samaa. Tarkastaja A. G. Hovilainen selityksessään lausuu m.m.: "Samoin kuin kansakoulut ovat yhteiset kaikille, siis perustaminen kuntakokouksen ratkaistavissa, on myös kustannukset sen ylläpitämiseksi määrätty suoritettavaksi kunnallisveroäyriin perusteella. Ja ettei koulun perustaessa enemmistö sortaisi vähemmistön oikeuksia tässä suhteessa, sisältää kansakouluasetuksen § 119, että jos ei kunta suostu ylläpitämään koulua, saapi koulua kannattava kyläkunta erota omaksi erityiseksi koulupiiriksi. Edellisistä kannatusperusteista käy myös johdonmukaisesti selväksi, että jos kunnalla on todellisia säästöjä koulujen ylläpitämiseksi karttunut tahi koottu joko takseeraus- tahi muista kouluja varten määrättyistä varoista tahi lahjoituksista koko kunnan kouluille tahi myös vuotuisia tuloja (kuten viinaverorahat), joita koulu-

jen hyväksi käytetään, tahi jos kunnan muille kouluille on hankittu kunnan yhteisillä varoilla kiinteätä omaisuutta, on eri koulupiiriksi eroavalla kyläkunnalla luonnollinen oikeus niistä saamaan suhteellisen osansa joko pääomana, jako-osana tahi vuotuisena korkona. Tätä täytynee pitää sitäkin enemmän kohtuullisena, kun tuo usein pieni, syrjäinen kyläkunta nyt omalla huolellaan saa ylläpitää koulun ja siten saapi osakseen runsaamman rasituksen kansakoulukustannuksista kuin kunta kokonaisuudessaan. Samasta syystä on eri koulupiiri myös vapautettu kunnan sekä nykyisistä että vasta perustettavista kouluista kannattamasta, sillä ei ketään voida velvoittaa kaksinkertaisia kustannuksia suorittamaan saman, jospa hyvänkin opin eduksi." — — — "Jos ei kunta nyt tällä kertaa itse katso voivansa kustantaa koulua Paukarlahteen, niin on kunnan suostuttava anojain toiseen ehtoon, eroittaa sanottu kylä omaksi koulupiiriksi. Päätöksensä tueksi ei kunta eikä kunnanlautakunnan esimies selityksessään ole esiintuonut minkäänlaisia hyväksyttäviä perusteita siksi 1:ksi ei tarvinne todistusta, että yli kahden peninkulman päässä olevista kouluista ei ole mitään hyötyä Paukarlahtelaisille; 2:ksi aivan nyt minulle tulleen ilmoituksen mukaan on kirkonkylän poikakoulussa 75 oppilasta, joita kaksi opettajaa *samassa huoneessa* opettaa, ja tyttökoulussa 49 oppilasta, Kurjalan koulussa yhteensä 67 oppilasta kahdella opettajalla, mutta sinne on Paukarlahdesta yli 4 peninkulman matka. Selitys siis perusteita vailla. 3:ksi ei ole mikään kunta eikä yksityinen vielä siitä syystä köyhtynyt, että se on huolta pitänyt lasten kasvatuksesta ja kansansivistyksestä, vaan syy on ollut päinvastainen menettely, sillä raakuus ja taitamattomuus ovat suurin tie köyhyyteen ja kurjuuteen. Koska muut perusteet ovat yhtä horjuvia, niin rohkenen näyrimmästi ehdottaa, että Herra Kuvernööri hyväksyy paukarlahtelaisen kohtuullisen pyynnön ja eroittaa heidät omaksi erityiseksi koulupiiriksi, huolimatta Leppävirran kunnan vas-

tustamisesta." Kuvernööri vapauttaa Paukarlahden kyläkunnan asukkaat kouluasioissa muusta kunnasta ja sallii heidän muodostaa oman koulupiirinsä marraskuussa 1889. Asia näytti nyt niin tärkeältä, että katsottiin tarpeelliseksi hakea päätökseen muutosta senaatista. Muutosanomuksessaan kunnan edustajat lausuvat m.m. seuraavaa: "Koska yhteisiä kouluja perustaessa ovat kuntalaiset otaksuneet, että kaikki kuntalaiset yhteisesti kantaisivat ylläpidon rasituksen ja siihen nähden rakensivat kallisarvoiset ja kookkaat koulutkin, jotka näin lohkottua kuntaa eri piireiksi jäävät osaksi käyttämättömäksi, kun oppilasmäärä tietysti vähenee, mutta nämä kallisarvoiset rakennukset jäävät pienemmän piirin ylläpidettäväksi." Tätä lyhytnäköistä kunnan lausuntoa täytynee ymmärtää tuon ajan yleisenä ajatustapana. Senaatti kuitenkin kesäkuun 19. päivänä 1890 antamassaan päätöksessä katsoo, ettei kunta ole esiintuonut syytä muuttaa kuvernöörin päätöstä.

Niinkuin edellisestä kuvauksesta näkyy, oli kansakouluasiain harrastamisessa tapahtunut merkillinen käänne. Sen alkuaikoina kunnan vaikutusvaltainen johto oli vaatinut ensimmäisten kansakoulujen perustamista ja ajanut asian päätökseen. Nyt taas kunnan johtaviksi miehiksi on tullut uusien koulujen perustamista vastustavia miehiä, ja koulupuuhien innokkaimmat kannattajat ovat syrjäkylästä, missä milloinkin herätetään koulun perustamisajatusta. Se olikin kuin tulikekäle, joka päästi tulen irti siellä, minne se heitettiin. Opettajapari Karjalaisen kunniaksi on mainittava sen heittäminen useassa tapauksessa. Tar kastaja A. G. Hovilainen oli taitava siinä työssä. Kansakouluasiat olivat kehittyneet nyt polttopisteeseensä, jonka ilmaukset tuntuvat tämän ajan kuntakokouksissa ja näkyvät vielä sen päätöksissä. Kunnan johtomiesten tehtäväksi näytti muodostuvan palon rajoittaminen.

Kun nyt havaittiin, että kuntaa oli mahdoton pitää yhtenä koulupiirinä, päätettiin heinäkuun 19. päivänä

1891 kunta jaettavaksi kahteen koulupiiriin niin, että kunta muuten kokonaisuudessaan muodostaa yhden koulupiirin, paitsi Paukarlahden kylä toisena koulupiirinä. Kirkonkylän tyttökansakoulun opettaja ajateltiin siirtää Paukarlahteen. Kunnan esimiehen tehtäväksi jätettiin tiedustaa, voipiko kouluja siirtää paikasta toiseen. Kirkonkylän tyttökansakoulun siirtämiseen ei saatu lupaa, koska kirkonkylässä tarvittiin sellaista koulua. Paukarlahden kylä sai siis laittaa koulunsa ja hankkia opettajansa. Paukarlahden kylän esimerkkiä seuraten anovat Saamaiskylän asukkaat elokuun 14. päivänä 1892 pidetyssä kuntakokouksessa, että sikäläiselle pohjakunnalle perustettaisiin kansakoulu joko yhteisillä varoilla tahi, että piiri erotetaan erityiseksi koulupiiriksi. Kuntakokous ei suostunut uutta koulua perustamaan, mutta jotain se päätti tehdä Saamaisten kyläläisten tyydyttämiseksi. Koska oppilasluku Kurjalanrannan kansakoulussa oli vähentynyt siihen määrään (67), että kuntalaisten mielestä niitä yksi opettaja hyvin saattaisi opettaa, päätettiin toinen Kurjalanrannan kansakouluista siirtää Saamaiskylään, kuitenkin ehdolla, että anojat hankkivat huoneet vuokraamalla pohjakunnalta. Kurjalanrannan kansakoulussa sattui miesopettajan vaihdos. Uusi opettaja oli valittava kuntakokouksen 11. 12. 1892 päätöksen mukaan ehdolla, että hänet voidaan siirtää toiseen paikkaan muistutuksesta. Opettaja Ville Kukkonen ehti toimia Kurjalanrannan kansakoulussa ainoastaan syyslukukauden 1892. Kunnan valitsema toimikunta ja Saamaisista kutsutut majanmuuttomiehet kokoontuivat Kurjalanrannan kansakoululle tammiin 4:ntenä päivänä 1893. Tilaisuudessa pidetty pöytäkirja kertoo: ”Sittenkun Leppävirran kunta, joka kesäkuun 6 päivänä 1892 jätti Kurjalan kansakoulun miesopettajan viran väliaikaiselle kannalle siinä tarkoituksessa, että missä ensin koulun tarvista ilmaantuu, se sinne siirrettäisiin ja sittemmin Syyskuun 11 päivänä samana vuonna päätti perustaa Saamaispiiriin ylhäisemmän seka-

kansakoulun miesopettajalla, oli joulukuun 11 päivänä samana vuonna lopullisesti päättänyt Kurjalan kansakoulun opettajan virka ja poikakoululle kuuluva kalusto nyt heti siirrettäisiin Saamaispiiriin, jossa Viuhkalanniemen tilalla N:o 9 Saamaiskylässä jo kevätlukukaudeksi on koulu avattava miesopettajalla niitä etuja vastaan, kuin Kurjalan koulun miesopettajalla oli ja Saamaispiiriläiset olivat ottaneet kaluston muutettavaksensa, oli tilaisuuteen kokoontuneet — — —.” Luettelo koulun muutettavasta omaisuudesta laaditaan. Tämän jälkeen pannaan omaisuus rekiin ja viedään Saamaisiin. Kurjalanrannan koulun naisopettaja saa oikeuden muuttaa miesopettajan asuntoon. Koulutalon toisessa päässä olevan naisopettajan asuinhuoneet lukitaan. Näin luultiin olevan asian selvän. Uusi Saamaiskylän kansakoulu avataan juhlallisesti tammikuun 10:ntenä päivänä 1893. Miesopettajan virka Kurjalanrannan kansakoulussa kuitenkin jatkui seuraavasta syksystä. Saamaisten kansakoululle täytyi hakea valtioapua erikseen. Nyt oppivelvollisuuden aikana on sattunut opettajain siirtämisiä useinkin, joskaan ei niin aiheettomasti kuin edelläkerrottu siirto Kurjalanrannan kansakoulusta Saamaisiin.

Katsaus Leppävirran kansakoulupiirijakopuuhin.

Paukarlahden kylän muodostettua oman koulupiirinsä ei voitu estää enää toisiakin kyliä eroamasta, mikäli kunta ei tyydyttänyt niiden koulun tarvetta. Saamaisten kylän koulutarve tyydytettiin edellä kerrotulla tavalla. Mutta uusia kouluanomuksia oli tulossa. Vuonna 1896 esitetään huhtikuun 19 päivän kuntakokouksessa Timolan kyläläisten anomus ja saman vuoden elokuun 16 päivän kokouksessa Kotalahden kyläläisten anomus. Nämä anomukset hyväksytään. Seuraavana vuotena maaliskuun 14 päivän kuntakokouksessa tulee esille kolmen uuden koulun perustaminen, nimittäin Tuppuninmäen, Niinimäen ja Tai-

paleen kansakoulujen. Viimemainitun koulun suhteen päätetään, että tehtaan insinööri A. Krankin vaatimus piirin eroittamisesta ei ollut selvä, joten asia lykättiin. Vielä saman vuoden marraskuussa tulevat Mustinmäen kyläläiset anomuksineen. Viimemainittu anomus hyljätään sillä perusteella, ettei oltu ehdittu tehdä koko kuntaa käsittävää piirijakosuunnitelmaa. Vielä saman vuoden 1897 joulukuussa anovat Näädänmaan kylän asukkaat koulun avaamista sinne. Nämä lukuisat kouluanomukset aiheuttivat piirijakotoimikunnan asettamisen. Piirijakoa oli yritetty ennenkin. Vuonna 1891 oli kunta jaettu neljään koulupiiriin. Ne olivat Leppävuiran, Sorsakosken, Varkauden ja Paukarlahden koulupiirit. Tätä piirijakoa tarkistetaan 1893, jolloin varsinainen kunnan alue jaetaan seitsemään piiriin, jonka lisäksi tulevat Varkauden ja Sorsakosken tehdasalueitten yksityiset koulupiirit. Vielä 1895 yritetään uusia piirijakoa, mutta toimikunnan ehdotus tulee hyljättyksi sillä kertaa. Piirijaon tarve oli suuri. Kun piirijakoasetus 24. 5. 1898 julkaistiin, oli asetettu Leppävuiralla 4. 5. 1898 piirijakotoimikunta, siis noin kolme viikkoa ennen asetuksen julkaisemista. Saman vuoden syyskuussa esitetään kunta jaettavaksi 14 koulupiiriin. Ehdotus aiheuttaa vastalauseita ja valituksia, eikä tarkastajakaan voi sitä kaikinpuolin kannattaa, joten asia joutuu uudelleen asianomaisen valiokunnan käsiteltäväksi. Nyt kutsutaan tarkastaja Hovilainen mukaan ja niin saadaan 16 koulupiiriä käsittävä ehdotus. Ne olivat 1) Haapamäen, 2) Näädänmaan, 3) Kurjalanmaan, 4) Paukarlahden, 5) Tuppurinmäen, 6) Saamaisten, 7) Moninmäen, 8) Mustinmäen, 9) Konnuslahden, 10) Kirkonkylän, 11) Sorsakosken, 12) Kotalahden, 13) Luttilan, 14) Niinimäen, 15) Sarkamäen ja 16) Varkauden kansakoulupiirit. Tämä ehdotus esitetään kuntakokouksessa syyskuun 2. päivänä 1899 ja tulee se pääpiirteissään hyväksytyksi. Kukin piiri sai itse huolehtia kouluhuoneitten vuokraamisesta tai rakentamisesta. Kunta osti kouluille tonttimaan

ja antoi noin 2500 markkaa rakennusapua ja maksoi naisopettajalle 300, miesopettajalle 400 markkaa vuodessa kunnan palkkaa. Sen lisäksi sai kukin piiri muutaman sadan markan avustuksen koulukaluston ostamiseen. Tällaisten kunnan avustusten turvin joutuivat Leppävirran kunnan kansakoulut aluksi toimimaan kovin puutteellisissa oloissa. Monet koulut toimivat kauan vuokrahuoneustoissa. Koulukalustot olivat paikkakunnalla ilman asiantuntemusta kokoonkyhättyjä, ja paljon nykyisin välttämättömäksi katsottuja kouluvälineitä puuttui.

Tämä katsaus kuitenkin osoittanee, että Leppävirralla ei myöhästytty koulujen perustamisessa. Piirijakoasetuksen ilmestymisen aikoina lienee harvassa kunnassa ollut niin monta kansakoulua kuin Leppävirralla. Kansakoulujen oppilasmäärä kasvaa näinä vuosina tavattoman nopeasti. Koko kansakouluasia ja muukin kansansivistystyö saa suurenmoisen vauhdin.